

активы». Разработана методика аудита финансовых результатов на предприятиях аграрного сектора.

Аудит, методика аудита, финансовые результаты, аудит финансовых результатов предприятий аграрного сектора.

The article is devoted to defining features of the audit of the financial results of enterprises of the agricultural sector, caused by the action of P (S) 30 "Biological Assets". The methodology of auditing the financial results of companies in the agricultural sector.

Audit, audit methodology, financial results, audited financial results of the agricultural sector.

УДК 631.1:339.9(4+477)

РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Н. М. Коробова, кандидат економічних наук

Досліджено державну політику відносно розвитку аграрного сектору економіки України в умовах інтеграції до світового економічного простору, з'ясовано роль міжнародної торгівлі та форми її регуляції. Розглянуто питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропромисловому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державного захисту національних сільськогосподарських виробників.

Євроінтеграція, глобалізація, торгівля, державна політика, агропромисловий комплекс, сільське господарство, харчова промисловість.

В умовах стрімкого розвитку процесів глобалізації все більше підприємств України, у тому числі й підприємств аграрного сектору економіки, інтегруються у світовий економічний простір. Можна впевнено стверджувати, що конкурентоспроможність українських підприємств дедалі більшою мірою визначатиметься якістю інноваційного процесу, ефективністю та результативністю стратегічного управління інноваційним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації та євроінтеграції присвячено праці провідних вчених: В. Я. Амбросова, О. А. Біловодської, О. Д. Гудзинського, А. Д. Діброви, С. М. Кваші, С. М. Козир, Т. М. Лозинської, Н. М. Сіренко, Л. М. Шульгіної, В. М. Шумилова та ін. Однак динамізм соціально-економічних змін потребує

подальшого розвитку теоретико-методологічних підходів та організаційно-практичних засад інноваційної діяльності підприємств України з метою їх адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища.

Мета дослідження – окреслення основних стратегічних напрямів розвитку підприємств аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації та євроінтеграції, визначення потенційної результативності діяльності організаційних формувань з позиції гармонійної збалансованості на принципах системності й комплексності, а також питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі.

Виклад основного матеріалу. Найбільш впливовим явищем сучасної світової економіки є процес її економічної інтеграції та глобалізації. З огляду на значний ресурсний потенціал, вигідне геополітичне положення України та зростаючий рівень конкуренції на зовнішніх ринках, важливого значення для забезпечення продовольчої безпеки нашої держави набуває стратегія інтеграції до світового економічного простору. Водночас, головним вектором зовнішньо-економічної політики України є інтеграція до Європейського Союзу (далі ЄС).

Прагнення України інтегруватися до європейської спільноти зумовлює необхідність здійснення виваженої державної політики в різних галузях економіки, у тому числі і в аграрному секторі. Така політика спрямована на розробку комплексу заходів щодо адаптації вітчизняного сільського господарства до вимог і стандартів спільної аграрної політики ЄС. Збалансована й ефективна аграрна політика, яка забезпечуватиме конкурентоспроможність вітчизняного продовольства та сільськогосподарської сировини на світових ринках, стане позитивним аргументом при вирішенні питання членства України в ЄС.

Особливості євроінтеграційних процесів в аграрній сфері зводяться до процесу структурного наближення аграрних секторів національних економік на основі утворення спільного ринкового простору сільськогосподарського продовольства, сировини та послуг, поширення міжнародних форм господарювання, узгодження аграрної економічної політики й спільного регулювання господарюючих суб'єктів на основі міждержавних угод. У межах ЄС проводиться спільна аграрна політика, згідно з якою відбувається квотування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, державне регулювання цін, запроваджуються єдині стандарти на аграрну продукцію, скасовуються митні збори, що діють між країнами ЄС та вводиться єдиний зовнішньоторгівельний тариф.

Україні потрібно формувати науково обґрунтовану й цілеспрямовану аграрну політику, яка б в умовах геоekonomічних змін була б її провідною ланкою, стимулюючим фактором усієї економічної системи. У сучасному світі сільське господарство розглядається як один із провідних факторів економічного розвитку. Від стану справ у аграрному секторі залежить і соціально-економічний розвиток держави і її енергетична незалежність в умовах обмеженості енергетичних ресурсів.

Державна політика аграрного сектору поширюється на сільське та рибне господарство, харчову промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів. Відповідно до Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», аграрний сектор України спрямований на досягнення таких цілей:

- гарантування продовольчої безпеки;
- перетворення аграрного сектору на високоефективний конкурентоспроможний, на внутрішньому та зовнішньому ринках, сектор економіки держави;
- збереження селянства як носія української ідентичності, культури й духовності нації;
- комплексний розвиток сільських територій і розв'язання соціальних проблем на селі.

Сільське господарство на сьогодні забезпечує продовольчу безпеку країни. Аграрний сектор має специфіку, яка залежить від кліматичних умов, рівня обороту капіталу, зростаючого попиту на продукти харчування. Отже, сільське господарство об'єктивно має нерівні стартові умови господарювання, порівняно з іншими галузями економіки країни. Усе це призводить до збитковості аграрних підприємств, зростання цін на продукцію промисловості та непропорційне зростання цін на продукцію сільського господарства.

За оцінками Світового банку, зростання ВВП, зумовлене зростанням сільського господарства, щонайменше вдвічі ефективніше сприяє скороченню бідності серед населення, ніж зростання ВВП, отримане за рахунок інших галузей економіки. Нині українські сільгоспвиробники вирощують переважно зернові, олійні й технічні культури. Водночас, у країні дуже мало сільськогосподарських підприємств, які спеціалізуються на виробництві тваринницької продукції. Щоб вирішити цю проблему, Міністерству аграрної політики та продовольства України слід розробити заходи, які б забезпечили розвиток тваринництва в Україні таким чином, щоб воно було конкурентоспроможним не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках.

У зв'язку з тим, що Україна проголосила курс на євроінтеграцію та створення зони вільної торгівлі з ЄС, важливим є врегулювання комплексу питань, пов'язаних із упровадженням в Україні прийнятих в ЄС форм і методів регулювання міжнародної торгівельної діяльності та сприяння державного регулювання розвитку аграрного сектору. Аграрна політика Європейського Союзу спрямована на зростання ефективності виробництва. На першому місці – конкурентоспроможність його аграрної продукції. Нова система дотацій повинна стимулювати також підвищення її якості, відповідність екологічним стандартам. Для ефективного здійснення зовнішньоекономічних операцій, у тому числі, відповідно до прийнятих країною зобов'язань зі вступом до СОТ та адаптації економічної системи до норм права Європейського Союзу, Україні потрібен розвиток відповідних правових інститутів.

Приєднавшись до СОТ, Україна, з одного боку, має інструменти виходу на зовнішні ринки, – відкриваються серйозні можливості щодо експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції, з іншої – пільгового імпорту відповідної продукції з інших країн світу. Після вступу до СОТ у 2008 році Україна наростила експорт на 35,8%, а імпорт – на 41,1% у порівнянних цінах. Збільшити продажі за кордон вдалося не за рахунок фізичних обсягів, а за рахунок грошових надходжень від зростання цін на метал, міндобрива та зерно. Однак криза різко скоротила як реальний імпорт, так і експорт.

Маючи значні запаси фуражного зерна, вітчизняні аграрії могли б використовувати його для потреб тваринництва і продавати за кордон м'ясо-молочну продукцію. Натомість, Україна продає фуражне зерно за кордон, а м'ясо імпортує. Не виправдав себе і впроваджений в Україні механізм кількісних квот на імпорт сільськогосподарської продукції, тому в подальшому, при перегляді умов торгівлі в межах СОТ, слід віддати перевагу імпортному миту, як більш прозорому та ефективному методу захисту ринку.

Оскільки обсяги прямої державної підтримки аграріїв (видатки так званої жовтої скриньки) обмежуються правилами СОТ, перед урядовцями аграрного блоку стоїть надто відповідальне завдання з формування бюджетних програм, що належать до так званої зеленої скриньки, обсяги якої не обмежуються (до складу заходів «зеленої скриньки» включаються: державні дослідницькі програми; програми боротьби зі шкідниками та захворюваннями; послуги з навчання, розповсюдження інформації й консультаційні послуги; послуги з інспектування, маркетингу та просування товару на ринок, у тому числі інформації про ринок; послуги з інфраструктури тощо) [3, 19]. Безумовно, це пов'язано з певними ускладненнями, зокрема, нормативного та законодавчого забезпечення, відпрацювання фінансових механізмів тощо.

За умовами СОТ, фінансування таких програм як пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету; дотації аграріям, у тому числі на племінне тваринництво, елітне насінництво; списання боргів; закупівлю у виробника товарів за цінами, що перевищують ринкові; надання сільгоспвиробнику товарів і послуг за цінами, нижчими від ринкових можливе або на мінімальному рівні, тобто не більше 5% від вартості відповідної валової продукції (умова *de minimis*: згідно з п. 4 ст. 6 Угоди про сільське господарство, від члена СОТ не вимагається включати до розрахунку його загального СВП та зменшувати внутрішню підтримку, пов'язану з конкретним товаром, якщо така підтримка не перевищує 5% від загальної вартості базового сільськогосподарського товару, та внутрішню підтримку, не пов'язану з конкретним товаром, якщо така підтримка не перевищує 5% від вартості сільськогосподарського виробництва), або за умови, якщо це не буде негативно впливати на торгівлю чи виробництво.

У високорозвинених країнах така підтримка сільського господарства набагато вища. За офіційними даними, щороку у світі на субсидування

аграрного сектору економіки використовується щонайменше 355–360 млрд дол. США. На високорозвинені країни, яких небагато, припадає 70 % від цієї суми.

У нашій країні існує тенденція до зростання частки заходів «зеленої скриньки» у структурі державної підтримки аграрної сфери. В Україні зростання підтримки села заходами «зеленої скриньки» означає, що поступово відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства з підтримки сільськогосподарських підприємств у бік підтримки розвитку сільської місцевості. Як і в країнах Центральної та Східної Європи, ці тенденції посилюватимуться у процесі Європейської інтеграції України, адже розвиток сільської місцевості у країнах ЄС є рівно паритетним напрямом аграрної політики поряд із підтримкою сільськогосподарських виробників. Це означає, що держава буде активно підтримувати розвиток інфраструктури у сільській місцевості, підтримувати депресивні території, вкладати гроші у людський капітал села тощо. Нейтралізації можливих негативних наслідків для сільського населення від полегшення доступу імпортованих товарів на внутрішній ринок країни і реалізації можливих позитивних наслідків сприятимуть підтримка фінансування й розвитку ринкової та соціальної інфраструктури, обслуговуючих кооперативів, дорадчих служб.

Розвиток органічного виробництва – проблема загальнодержавна. Тільки обґрунтована державна політика зорієнтована на збереження екології у сфері аграрного сектору, а також розвитку споживчого ринку не тільки традиційних продуктів харчування, а й органічних, здатна забезпечити підйом аграрної галузі України та її конкурентоспроможність на світовому ринку.

У даному випадку державну підтримку треба концентрувати на програмі стимулювання органічного землеробства й тваринництва. Використання синтетичних мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин з року в рік забруднює ґрунт та знижує якість культури землеробства і руйнує природну екосистему. Україна за своїм природно-кліматичним і ресурсним потенціалом має можливість зайняти одне з провідних місць у світі серед виробників сільськогосподарської органічної продукції та її експорту на світовий ринок, а також для її постачання на внутрішній ринок.

Міністерству аграрної політики та продовольства України слід розробити комплекс заходів для впровадження прогресивних технологій, які б дали змогу вирощувати достатню для забезпечення внутрішнього ринку кількість високоякісного зерна та стати потужним гравцем на світовому ринку продовольчого зерна.

Інтеграція аграрного сектору України у світову торгівлю передбачає необхідність впровадження торгівельної політики, яка б враховувала стратегічні цілі, пріоритети й національні інтереси. Економіка України, а також її аграрний сектор нині потребують залучення інвестицій, ефективних технологій, а відтак – розширення сільськогосподарського експорту. Тому важливо стимулювати обсяги виробництва якісної

продукції, а також постачати на зовнішній ринок екологічно чисті продукти харчування.

Вступ України до СОТ потребує змін у напрямках та механізмах субсидування національних сільгоспвиробників. Адже розумна політика держпідтримки виробництва сільськогосподарської продукції та її експорту – це можливість реально оцінити перспективи зовнішньої торгівлі, продавати за кордон продукцію за найсприятливішими умовами, раціонально маневрувати власними ресурсами, продуктивно нарощувати виробництво в аграрному секторі, підтримувати доходи сільгосптоваровиробників на належному рівні, забезпечувати якісний рівень життя на селі.

Істотним чином ефективність державної підтримки могла б бути підвищена шляхом створення інституційної організації державного субсидування як сукупності розроблених правил поведінки, які регулюватимуть взаємовідносини між державою та отримувачами коштів і, зокрема, допомагатимуть формувати алгоритм певного способу дій сторін, задіяних у цьому процесі.

Стратегія інституційних реформ, заснована на інтеграції у світову економіку, є стратегією поширення цих реформ на всі сфери суспільства. І в цьому контексті інституційні зміни є достатньо дорогими, вони потребують величезних витрат якісних людських ресурсів, розвинених навиків управління суспільством і згуртованого політичного капіталу. Останнє може бути найбільш обмежуючим чинником у вітчизняних умовах. Хоча членство і правила СОТ можуть сприяти появі високоякісних інститутів, проте слід зазначити, що інституційний розвиток в Україні – більш системний процес, який пов'язаний не тільки із секторальною, а й макроекономічною політикою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, державна підтримка аграрного сектору покликана забезпечити баланс інтересів виробників, споживачів та держави – достатній рівень рентабельності для розширеного виробництва, забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання. Зосередження бюджетних ресурсів на виробництві стратегічних сільськогосподарських продуктів забезпечить Україні завоювання стабільної частки у світовій торгівлі, а отже, постійні валютні та податкові надходження для сталого соціально-економічного розвитку. Для підтримання конкурентних можливостей різних організаційних форм сільськогосподарського виробництва держава повинна не обмежувати фінансову активність корпоративних структур, а забезпечити звуження тіньового обороту і спрямування частини його доходу для підтримки належного рівня соціального розвитку та захисту: оплати праці, соціальних гарантій і страхування, спільних державно-приватних житлових програм, вкладень у людський капітал села тощо.

Агропромисловий комплекс України має стати локомотивом національної економіки. Після вступу України до СОТ та за умови інтеграції до співробітництва України з Європейським Союзом, дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної

економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державного захисту національних сільськогосподарських товаровиробників.

Список літератури

1. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : закон України від 18.05.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.
2. Козир С. М. Пріоритети державної політики України щодо аграрного сектору після вступу до СОТ // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 9 [Електронний ресурс] / С. М. Козир. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php>
3. Амбросов В. Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України в СОТ / В. Я. Амбросов, В. М. Онегіна // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 15–24.
4. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції : монографія / ред. А. Д. Діброва, В. Є. Андрієвський. – К., 2014. – 572 с.
5. Довідник для сільського та селищного голови / [ред. В. К. Терещенко, О. Г. Черкаська, М. М. Лисенко та ін.]. – К., 2014. – 526 с.
6. Угода про сільське господарство від 15.04.1994 р. // Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів : тексти офіційних документів. – К. : Вимір, 1998. – С. 35–63.
7. Козаченко Л. АПК: Приєднання до СОТ. Успіх прийде не одразу / Л. Козаченко // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 40. – С. 7.
8. Корбута І. Зелена скринька СОТ/ І. Корбута // Агросектор. – 2009. № 4 (35). – С. 40–42.

Исследована государственная политика относительно развития аграрного сектора экономики Украины в условиях интеграции в мировое экономическое пространство, определена роль международной торговли и формы ее регуляции. Рассмотрены вопросы структурной перестройки национальной экономики, в частности, повышение уровня стандартов производства и управления в агропродовольственном секторе, налаживание новых эффективных механизмов государственной защиты национальных сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Євроінтеграція, глобалізація, торгівля, державна політика, агропромисловий сектор, сільське господарство, харчова промисловість.

The article deals with the investigation of public policy development of agrarian economical sector in Ukraine in the conditions of integration into the global ekonomik space, the role of international trade and its form of regulation has been determined. The problems of the national economical structural reorganization in particular increase of the level production standards and management in agricultural outlook sector have been examined. The improvement of new effective mechanisms of national agricultural producers by mean of state defense has been analyzed.

European integration, globalization, trade, public policy, agro industrial complex, agriculture, food industry.